

RAZŠIRJENOST KAJENJA MED ŠTUDENTI IN ZAPOSLENIMI VISOKE ŠOLE ZA ZDRAVSTVO V ŠOLSLEM LETU 1991/92

SMOKING AMONG STUDENTS AND EMPLOYEES OF THE SCHOOL
OF HEALTH STUDIES IN THE SCHOOL YEAR 1991/92

Nana Domajnko, Andreja Mihelič, Ivanka Žnidaršič

UDK/UDC 614.253.5:371.124:613.84

DESKRIPTORJI: *izobraževanje; nega bolnika – osebje; kajenje*

DESCRIPTORS: *education; nursing – manpower; smoking*

Izvleček – Rezultati znanstvenih raziskav so pokazali, da kajenje prispeva k nastanku kroničnih bolezni in je vzrok zgodnje smrti. Posebno pomemben je odnos do kajenja in nekadilsko oziroma kadilsko vedenje med zdravstvenimi delavci, saj so le-ti zgled za splošno populacijo.

Abstract – Research findings have indicated that smoking influences the occurrence of several chronic diseases and is the cause of premature death.

Particularly important are attitudes towards and smoking behaviour among health workers as they are role models for the general population.

Na anketni vprašalnik je odgovorilo 506 rednih študentov Visoke šole za zdravstvo v šolskem letu 1991/92 in vseh 56 delavcev šole. Rezultati ankete so pokazali, da kadi 22% študentov in 30,6% zaposlenih. Zgoraj omenjeni podatki nakazujejo potrebo po različnih aktivnostih zdravstvene vzgoje in promocije zdravja, ki so prikazane v nadaljevanju prispevka.

The questionnaire was completed by 506 full-time students of the School of Health Studies and all 56 employees. The research findings showed that the prevalence of smoking among students was 22% and among employees 30.6%. These results indicate a need for different health education and health promotion activities. These activities are also described in the article.

Uvod

Na osnovi uporabljenega vprašalnika je bilo ugotovljeno, da je bil odstotek kadilcev med študenti Visoke šole za zdravstvo (VŠZ) nižji kot odstotek kadilcev med splošno odraslo populacijo v Sloveniji. Na VŠZ se izobražujejo medicinske sestre, fizioterapevti, delovni terapevti, sanitarni inženirji in inženirji radiologije. Kljub dejstvu, da je odstotek kadilcev med študenti te šole nižji kot med splošno odraslo populacijo v Sloveniji, to je 22% za leto 1991 in 34% za leto 1988 (Toš, 1989), predstavlja prevalenca kajenja med študenti te šole problem. Študenti VŠZ so bodoči zdravstveni delavci in so zgled za splošno populacijo. Čeprav je zgled večinoma nenameren, je bilo ugotov-

ljeno, da izredno močno vpliva na druge (Nolimal, 1985; Niven 1989). Celo več, velika večina študentov, to je 87%, so ženske, ki bodo matere in vzgojiteljice svojih otrok. Če same kadijo, s kajenjem zelo negativno vplivajo na otroke.

Populacija in metoda

Vprašalnik je izpolnilo 506 študentov prvega in drugega letika VŠZ, kar predstavlja 95% vse populacije študentov I. in II. letnikov v študijskem letu 1991/92. Vprašalnik so izpolnili tudi vsi zaposleni na šoli. Število vseh zaposlenih na šoli je bilo 56. Od teh je 86% žensk in 14% moških.

Podatki so bili zbrani z vprašalnikom. Vprašalnik je bil anonimen, s tem so izpolnjene etične zahteve glede uporabe vprašalnika. Vprašalnik so sestavljali štirje sklopi vprašanj. En sklop vprašanj je bil o statusu kadilca, ostali trije pa o najbolj vplivnih dejavnikih na kajenje. Vprašalnik ni bil standardiziran. Študentje so vprašalnik pripravili in izvedli pri predmetu Zdravstvena vzgoja ter ga delno analizirali.

Število opazovanih subjektov je bilo po posameznih smereh študija podobno v prvem in drugem letniku. Vzorci z največjih številom študentov so bili prvi in drugi letnik študentov zdravstvene nege, to je bodočih medicinskih sester. Njihovo celokupno število je bilo 236. Študenti drugih oddelkov šole pa so predstavljali podobne dele v preostali populaciji.

Rezultati

Prevalenca kajenja med celotno anketirano populacijo študentov VŠZ je bila 22%. Višji odstotek kadilcev je bil ugotovljen v drugem letniku kot v prvem letniku med študenti zdravstvene nege in fizioterapije. Vendar pa je bilo ugotovljeno med študenti sanitarnega inženirstva in radiologije nižje število kadilcev v drugem kot v prvem letniku. Med študenti delovne terapije je bilo ugotovljeno enako število kadilcev v prvem in drugem letniku (sl. 1).

Najvišja prevalenca kajenja je bila ugotovljena med študenti sanitarnega inženirstva in radiologije (študenti sanitarnega inženirstva 50% v 1. letniku in 45% v drugem letniku; študenti radiologije 32% v 1. letniku in 25% v drugem letniku).

Odstotek študentov moškega spola je bil mnogo višji med študenti teh dveh smeri, to je 50% in 30%, kot pa v celotni populaciji študentov (13%). In ker razlike v prevalenci kajenja med spoloma obstajajo v Sloveniji, verjetno ta razlika lahko razloži višjo prevalenco kajenja med tema dvema skupinama študentov.

Zaposleni: celotni odstotek kadilcev med zaposlenimi na VŠZ je bil v šolskem letu 1991/92 30,4%. Izmed teh je bilo 16% kadilcev med učitelji in 59% kadilcev med drugimi zaposlenimi, se pravi med tehničnim in administrativnim osebjem (sl. 2).

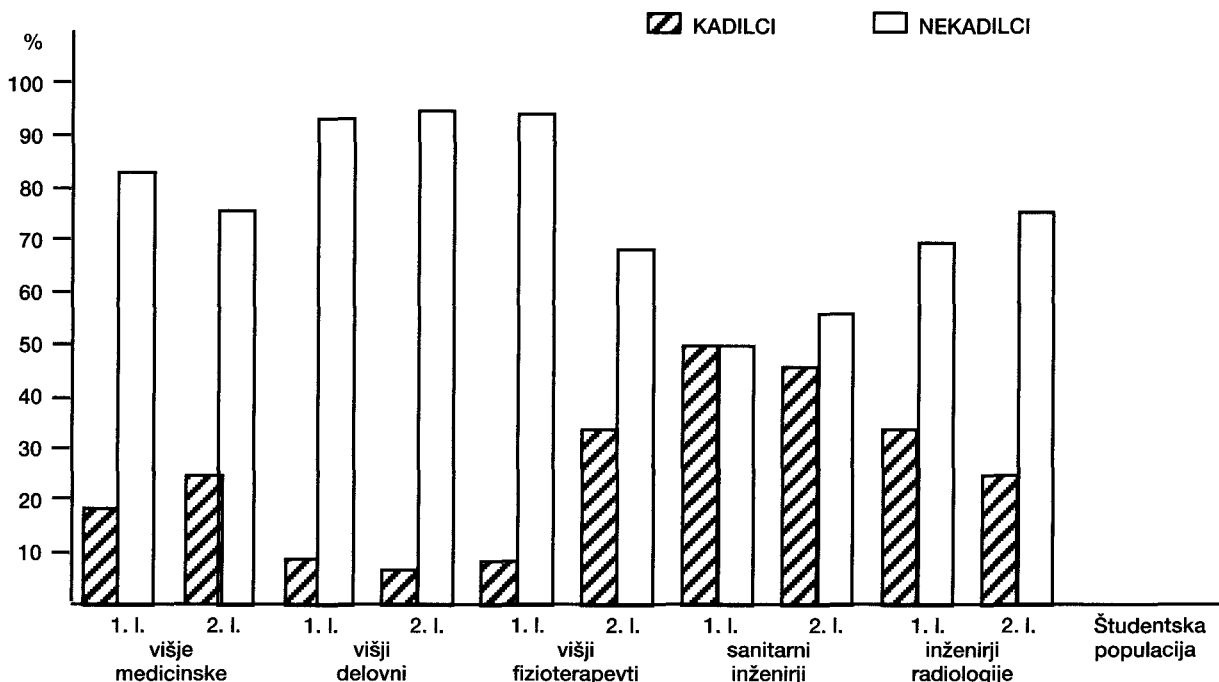
Obstaja možnost, da so s to prevalenco kajenja med zaposlenimi študentje utrdili svojo podobo o kajenju kot socialno sprejemljivem obnašanju.

Vendar pa iz zgoraj navedenih podatkov ne moremo izpeljati nobenega pomembnega sklepa, ker je šlo le za posnetek enkratnega stanja. Anketiranje je bilo izvedeno pri predmetu Zdravstvena vzgoja. Torej obstaja možnost za dajanje socialno sprejemljivih odgovorov.

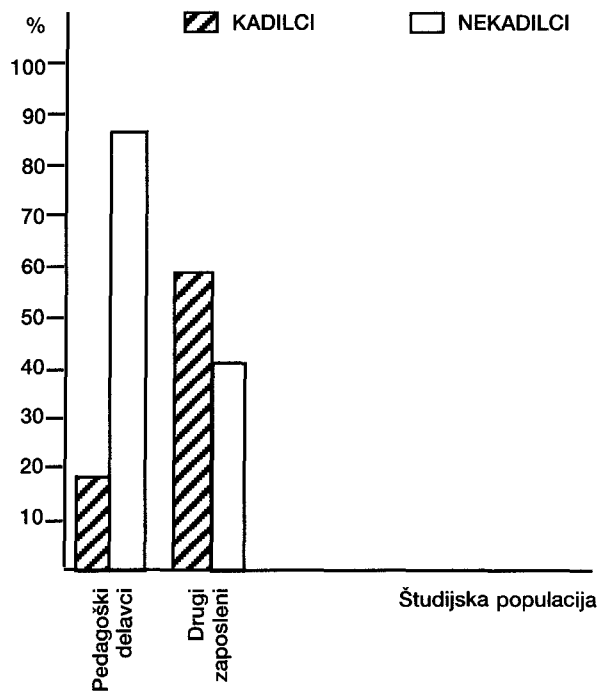
Izvedeni zdravstveno-vzgojni koraki

Na osnovi zgoraj navedenih podatkov so bile izvedene nekatere akcije za znižanje števila kadilcev med študenti in zaposlenimi te šole. S ciljem, da bi znižali število kadilcev, smo poskusili vplivati na kadilce in tudi na nekadilce.

Zdravstveno-vzgojna ura za študente z informacijami o škodljivih posledicah kajenja in navodili (World Health Organization, 1990), kako prenehati

Sl. 1. Prevalenca kajenja cigaret med rednimi študenti na Visoki šoli za zdravstvo v Ljubljani v šolskem letu 1991/92.

Sl. 2. Prevalenca kajenja cigaret med rednimi študenti na Visoki šoli za zdravstvo v Ljubljani v šolskem letu 1991/92.

kaditi, je bila izvedena za študente in zaposlene. Izvedene so bile ponovitve te učne ure. V ta namen smo pripravili različna učna sredstva.

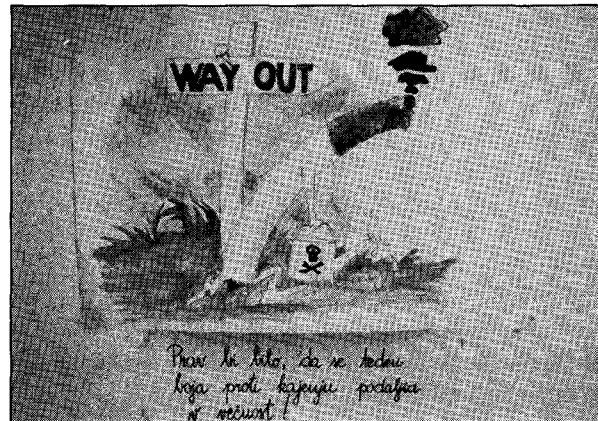
Eden teh učnih sredstev je bil poster z naslednjo vsebino:

- poizkusite izbrati cigarete z nižjim odstotkom tobaka,
- poizkusite zavrniti ponujene cigarete,
- poizkusite pokaditi prvo cigareto vsak dan kasneje,
- ne delajte si zaloge cigaret,
- poizkusite kaditi z drugimi in ne sami,
- poizkusite kaditi vsakič z drugo roko,
- ne kadite v sredstvih javnega prometa,
- ko pokadite, izpraznite pepelnik,
- ne kadite pred in po obrokih,
- ne inhalirajte cigaretnega dima,
- ne kadite, ko ste v družbi otrok ali nosečih žensk.

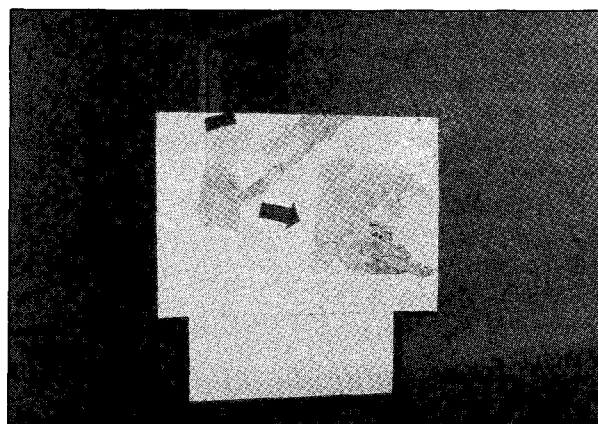
Poleg tega plakata so bili pripravljene tudi drugi plakati s slikami, ki omogočajo hiter vpogled v škodljive posledice kajenja (sl. 3, 4).

Vsa pripravljena učna sredstva so bila predstavljena na razstavi za zdravstvene delavce, bolnike in obiskovalce v Kliničnem centru v Ljubljani. Kasneje so bili plakati predstavljeni tudi članicam Društva medicinskih sester Slovenije.

Namen razstav in zdravstveno vzgojne učne ure je bil ta, da bi povečali dojemljivost za probleme kajenja in zvečali znanje o negativnih učinkih kajenja med zdravstvenimi delavci, bodočimi zdravstvenimi delavci, bolniki in obiskovalci v bolnišnici. Večje zavedanje o zdravju – škodljivih učinkih kajenja in o

Sl. 3. Plakat s sporočilom o nujnosti stalnih aktivnosti boja proti kajenju. Pripravljen po gradivu Svetovne zdravstvene organizacije.

Sl. 4. Plakat z razstave. Pripravljen po gradivu Svetovne zdravstvene organizacije.

kajenju kot problemu za kadilce kot tudi nekadilce je prva stopnja za začetek različnih akcij za zniževanje števila kadilcev. Poleg tega kajenje predstavlja velik problem med medicinskimi sestrami v svetovnem merilu. Mednarodni pregled študij o kajenju medicinskih sester za obdobje 1959 do 1988 je pokazal visok odstotek kadilk med medicinskimi sestrami v primerjavi s splošno populacijo (Adriaanse et al, 1991). V Sloveniji o problemu kajenja med medicinskimi sestrami nismo zasledili nobenih objavljenih raziskav. To med drugim kaže na potrebo po takšnih raziskavah.

Rezultati o prevalenci kajenja na šoli so bili predstavljeni vodstvenim delavcem šole.

Posledica zgoraj omenjene akcije je bila verjetno povečano zavedanje škodljivih učinkov kajenja med študenti in zaposlenimi VŠZ. Z novim šolskim letom 1992/93 je bilo kajenje prepovedano v vseh prostorih šole za študente. Eden od razlogov za ta ukrep je bil ta, da na šoli ni na razpolago manjše sobe, kjer bi študenti lahko kadili. Vendar pa se dobro zavedamo, da to ni

rešitev problema in da obstaja potreba za nadaljnje izvajanje akcij za zmanjševanje števila kadilcev. Na drugi strani učitelji šole lahko še vedno kadijo v sobi za rekreacijo. Posledica je, da so učitelji nekadilci izpostavljeni nevarnostim pasivnega kajenja. Celo več, drugi zaposleni na šoli kadijo na svojih delovnih mestih. Tako njihovo kajenje mimogrede opazijo študentje. Če želimo realizirati idejo o šoli kot stavbi, kjer se ne kadi, bi morali znižati število kadilcev med zaposlenimi.

Sklep – smernice za bodoče aktivnosti za promocijo zdravja

Uporaba razširjene verzije vprašalnika o kajenju na VŠZ v šolskem letu 1993/94. Namen je ugotavljanje trenda kadilcev med študenti in zaposlenimi te šole in tudi najbolj vplivne dejavnike za kadilsko oziroma nekadilsko vedenje. Na tej osnovi bodo načrtovane bodoče akcije za spodbujanje zdravja.

Izvajanje revizije učnih načrtov VŠZ, katere namen je ugotavljanje obsega zdravstveno vzgojnih vsebin in učnih metod. To predstavlja temelj za razširjanje vsebine o škodljivih učinkih in preventivi kajenja, če bo potrebno.

Poudarjanje vsebine in izbira učnih metod med izobraževanjem študentov VŠZ, ki bodo pomagale oblikovati zavest o zdravstvenem delavcu – nekadilcu.

Vplivati v večjem obsegu na kajenje med zaposlenimi na šoli, ker učitelji predstavljajo zgled za študente.

Obstaja potreba po organiziranih, izvenšolskih športnih aktivnostih za študente naše šole, katere cilj je spodbujanje zdravega načina življenja.

Povezovanje vseh zgoraj naštetih ukrepov za zmanjšanje števila kadilcev z ukrepi v širši družbi, to je s Študentsko organizacijo, sredstvi javnega obveščanja, zakonom itn.

Ugotavljanje trenda kajenja med študenti te šole potem, ko se zaposlijo. Namen tega je ugotavljanje najbolj vplivnih dejavnikov na pričetek oziroma vrnitev h kajenju kasneje, ko so že v delovnem razmerju, in uvajanje akcij za zmanjševanje števila kadilcev na tej osnovi.

Zahvala

Zahvaljujemo se vsem študentom, ki so sodelovali v tej raziskavi.

Literatura

1. Adriaanse H, Van Reek J, Zanbelt L, Evers G. Nurses' smoking worldwide. A review of 73 surveys on nurses tobacco consumption in 21 countries in the period 1959–1988. *Int J Nurs Stud* 1991; 28: 361-75.
2. Niven N. Health psychology, an introduction for nurses and other health care professionals. London: Churchill Livingstone, 1989.
3. Nolimal D. Zdravstveni delavec, telesna kultura in kajenje. *Zdrav Var* 1985; 24 (9–10): 325-30.
4. Toš N et al. Slovenski utrip. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo – Raziskovalni inštitut, 1989.
5. World Health Organization. It can be done. A smoke free Europe. Copenhagen, 1990.